

SUPPORT RESULT
JOURNALS

AUTHOR

¹ **Tolibboyev Dilshod**

² **Saydullayev Humoyun**

¹ *Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy universitetining Jizzax filiali katta
o'qituvchisi.*

² *Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy universitetining Jizzax filiali
talabasi.*

¹ **Tolibboyev Dilshod**

² **Saydullayev Humayun**

¹ *Senior lecturer of Jizzakh branch of the
National University of Uzbekistan
named after Mirzo Ulugbek.*

² *Student of Jizzakh branch of the
National University of Uzbekistan
named after Mirzo Ulugbek.*

¹ **Толибоев Дишод**

² **Сайдуллаев Хумаюн**

¹ *Старший преподаватель
Джизакского филиала Национального
университета Узбекистана имени
Мирзо Улугбека.*

² *Студент Джизакского филиала
Национального университета
Узбекистана имени Мирзо Улугбека.*

**©2024. Tolibboyev Dilshod,
Saydullayev Humoyun.**

“OMMAVIY MADANIYAT” VA MA’NAVIY HAYOTDAGI GLOBALLASHUV JARAYONLARI

GLOBALIZATION PROCESSES IN “MASS CULTURE” AND SPIRITUAL LIFE

ПРОЦЕССЫ ГЛОБАЛИЗАЦИИ В “МАССОВОЙ КУЛЬТУРЕ” И ДУХОВНОЙ ЖИЗНИ

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola ma'naviy hayotdagi globallashuv jarayonlari, ommaviy axborot vositalari, Internet, radio, televidenie, uyali aloqa vositalari orqali axborotni yetkazishning faollashuvi ham ijobiy ham salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishi ta'kidlangan.

ANNOTATION

This article argues that the processes of globalization in spiritual life, the activation of information communication through the media, the Internet, radio, television, cellular media, cause both positive and negative consequences.

АННОТАЦИЯ

В данной статье подчеркивается, что процессы глобализации в духовной жизни, активизация передачи информации через средства массовой информации, интернет, радио, телевидение, мобильную связь имеют как положительные, так и отрицательные последствия.

KALIT SO'ZLAR

globallashuv, axborot, axborotlashuv, ma'naviy hayot, jamiyat, ommaviy madaniyat.

KEYWORDS

globalization, information, informatization, Spiritual Life, Society, mass culture.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

глобализация, информация, информатизация, духовная жизнь, общество, массовая культура.

KIRISH

Xozirgi davr jahon miqyosida globallashuv jarayoni kuchayayotgan, insoniyatning axborotlashgan jamiyat bosqichiga o'tishi tobora chuqurlashib borayotgan davrdir. Tezkor axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida dunyodagi turli xalq va elatlar orasida globallashuv jarayonlari sodir bo'layotgan vaktida butun insoniyat, jumladan xalqimiz ham ma'naviyatga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan turli mafkuraviy tahdidlar ostida yashamoqda.

Bugungi kunda globallashuv insoniyat jamiyati taraqqiyoti va ijtimoiy jarayonlarning jahon miqyosida integratsiyalashib, olamshumul ahamiyat kasb etib borishini o'zida ifodalovchi tushuncha bo'lib, globallashuv kommunikatsiya vositalaridagi tub o'zgarishlar, investitsiyalardagi yangi jarayonlar, dunyoga yangicha qarashning vujudga kelishida namoyon bo'ladi. Globallashuv muayyan hodisa, jarayonning ko'plab mintaqalar, davlatlar va butun yer yuzini qamrab olganini hamda ularning insoniyat taqdiriga daxldor ekanligini anglatuvchi tushunchadir.

Bugungi kunda globallashuv zamonaviy sivilizatsiya taraqqiyotining muhim xususiyatini o'zida ifodalab, u jamiyat hayotining iqtisodiy, ijtimoiy – siyosiy va ma'naviy – mafkuraviy sohalarini qamrab oladi. Hech qanday milliy chegaralarni tan olmaydigan, dunyoda umumiy texnologik va axborot maydoni yuzaga kelayotganini ifodalovchi texnologik globallashuv, ijtimoiy – siyosiy jarayonlarni o'zida ifodalovchi siyosiy globallashuv, fan, madaniyat, ta'lim va axloq sohasidagi jarayonlarni ifodalovchi ijtimoiy – madaniy globallashuv jarayonlari sodir bo'lmoqda.

Globallashuv jarayonining yana bir o'ziga xos jihati uning mafkuraviy ta'sir o'tkazish vositasi sifatida g'oyaviy jarayonlarga ta'sir ko'rsatishidir..

ASOSIY QISM

Globallashuv jarayoni ijtimoiy hayotning barcha sohalariga ta'sir ko'rsatib, alohida mamlakatlarni jahon hamjamiyati bilan bog'laydi. Bugungi kunda globallashuv jamiyat taraqqiyotidagi qonuniy tarixiy jarayon bo'lib, globallashuv jarayoni insoniyat jamiyati yangi

sivilizatsiyaviy sifat o'zgarishini o'zida ifodalamoqda. Jamiyat hayotidagi bu yangi sifat darajasi axborot – texnikaviy yoki axborot – kompyuter sivilizatsiyasi sifatida e'tirof etilmoqda. Axborot texnologiyasi iqtisodiyot rivojlanishi, qishloq xo'jaligi, sanoat, xizmat ko'rsatish sohalaridan keyingi o'rinni egallaydi.

Globallashuv va axborotlashuv barcha mamlakatlarning iqtisodiyoti, siyosati va ma'naviy hayotiga o'z ta'sirini o'tkazadi. Mafkuraviy globallashuv axborot vositalarining rivoji va bu sohada sodir bo'layotgan o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lib, axborotni keng jamoatchilikka yetkazib beruvchi matbuot, radio, televidenie kabi xodisalarni o'zida birlashtiruvchi ommaviy axborot vositalari (OAV) jamiyat hayotiga ulkan ta'sir o'tkazish imkoniyatiga ega. Radio, televidenie, Internet eng so'nggi ilmiy yangiliklarni qisqa vaqtda butun dunyoga ma'lum qilishga, ilm – fan, madaniyat, adabiyot va san'at yutuqlaridan har bir odam foydalana olishiga zamin yaratmoqda. Internet bugungi axborot makonining muhim bo'g'iniga aylanib, bugungi kunda Internetdan nafaqat kompyuter tarmog'i, balki boshqa sohalarida ham foydalanilmoqda.

Ma'naviy hayotdagi globallashuv jarayonlari, ommaviy axborot vositalari, Internet, radio, televidenie, uyali aloqa vositalari orqali axborotni yetkazishning faollashuvi ham ijobiy ham salbiy oqibatlarni keltirib chiqarib, bir tomondan ma'naviy globallashuv natijasida ma'naviy hayotimizga kirib kelayotgan ilm – fan, madaniyat va san'at, ma'naviy meros ijobiy ahamiyatga ega bo'lsa, ikkinchi tomondan turli zararli g'oyalar hamda mafkuralarning jamiyatimiz ma'naviy hayotiga kirib kelishi barkamol avlodni tarbiyalash, ularning mafkuraviy immunitetini mustahkamlash vazifasini dolzarb masala sifatida kun tartibiga qo'ydi. Shuning uchun ham bugungi kunda ommaviy axborot vositalari hamda yangi texnologik vositalar asosida xalqimiz hayotida sodir bo'layotgan ijobiy o'zgarishlar haqida xikoya qiluvchi chuqur taxliliy ma'lumotlarni muntazam berib borish, fuqarolarning ijtimoiy faolligini kuchaytirish, turli ijtimoiy toifa va guruxlarning qiziqish va intilishlari, hayotiy manfaatlarini

yoritish, fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashish tamoyilini ijtimoiy hayotga keng tatbiq qilish har qachongidan ham dolzarbroq ahamiyat kasb etmoqda.

Globallashuv jarayonlarining inson tafakkuri, jamiyat rivojiga ko'rsatadigan ta'siri nihoyat darajada beqiyos bo'lib, globallashuv natijasida kirib kelayotgan "ommaviy madaniyat"ning jamiyat taraqqiyoti va inson kamolotiga ta'siri tobora yaqqolroq ko'zga tashlanmoqda.

"Ommaviy madaniyat" bu – bir gurux shaxslar tomonidan o'ylab topilgan va ongli ravishda targ'ib qilinadigan, biror millat madaniyatiga dahli bo'lmagan g'oyalar va udumlar yig'indisidan iboratdir. Ommaviy madaniyat bir o'lchamli hodisa bo'lmay, u o'ziga xos tur va darajaga egadir. Hozirgi zamon madaniyatshunosligida ommaviy madaniyatning 1. Kich, 2. Mid, 3. Art madaniyatlaridan iborat uchta asosiy darajasi ko'rsatiladi. Kich –madaniyat, bu past darajadagi vulgar, behayolar madaniyati, Mid – madaniyat, bu "o'rtamiyona" madaniyat, Art – madaniyat, bu ma'lum badiiy mazmun va estetik qiymatga ega bo'lgan madaniyatdir. "Kich" so'zi nemislarning "kitchen" so'zidan hosil bo'lgan va saviyasi past, arzon va jo'n asar yaratib, sotishni bildiradi. Mid – madaniyatning qamrovi keng va darajasi ancha baland bo'lib, u an'anaviy madaniyatning ayrim xususiyatlarini aks ettirsa ham, ommaviy madaniyatga bevosita taalluqlidir. Art madaniyati odatda, aholining bilimli qismiga mo'ljallangan ommaviy madaniyatdir.

"Ommaviy madaniyat" bozordagi tovarga aylanib, muayyan xususiyatlar kasb etdi. "Ommaviy madaniyat"ning tub zamirida tijorat, moddiy manfaatdorlik mavjud bo'lib, asosiy maqsad foyda olishga qaratilganidan so'ng odob, axloq, ta'lim, tarbiya, insoniylik degan tushunchalarga qarama-qarshi ravishda axloqiy buzuvchilik va zo'ravonlik, individualizm va egotsentrizm g'oyalari targ'ib tashviq qilinmoqda.

XX asrning o'rtalaridan "ommaviy madaniyat"ga ommaviy axborot vositalari kuchli ta'sir o'tkaza boshlagan bo'lsa, asr oxiriga kelib va

XXI asrning boshlarida bu ta'sir yanada kuchaydi. "Ommaviy madaniyat" yoki G'arbda aytilganidek "populyar kultura" bugungi kunda xalq va millatlarning mumtoz madaniyatiga, san'atiga, uning boyliklariga qarshi kurashib, uning yutuqlarini inkor qilib kelyapdi.

Shuning uchun bugungi kunda "ommaviy madaniyat"ning ma'naviy-axloqiy tubanliklaridan davlatimiz fuqarolari, eng avvalo yoshlarni asrab avaylash, ularni ogohlikka da'vat etish, o'sib kelayotgan yosh avlodimizning dilini, ruhiyatini, aql-idroki va umuman ma'naviyatini diniy aqidaparastlik, jaholatparastliklar xataridan tashqari, ayni paytda jahonda yuz berayotgan siyosiy, mafkuraviy, ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy manfaatlar yo'nalishidagi kurashlarning xatarli ta'siridan muxofaza qilishni ham o'z ichiga oladi. Inson ongi va qalbi uchun kurash esa eng avvalo axborot orqali, g'oyaviy, mafkuraviy ta'sir ko'rsatish orqali olib boriladi.

Globallashuv sharoitida jahondagi ko'pgina rivojlangan davlatlarning geopolitik maqsadlari va manfaatlari muayyan geografik hududlar bilan chegaralanib, kuchli axborot texnologiyalariga ega bo'lgan davlatlar o'zlari ishlab chiqqan axborotni tarqatish yo'li bilan muayyan hududlar, davlatlar, mamlakatlar ustidan avval g'oyaviy, keyin esa siyosiy, iqtisodiy va madaniy hukmronlik qilishga xarakat qilib kelmoqdalar. Axborot ommaviy axborot vositalari (OAV) hamda internet orqali keng ko'lamda tarqatilmoqda va targ'ib qilinmoqda. Turli ommaviy axborot vositalari, televidenie, radio, davriy matbuot o'ziga xos psixologik ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lib, Internetning paydo bo'lishi bilan ommaviy kommunikatsiya, axborot yetkazish imkoniyatlari nihoyatda kuchayib ketdi. Saytga joylashtirilgan ma'lumot butun dunyo bo'yicha tarqalib, OAV dan tashqari internet reklama, ma'lumotlar yetkazish, elektron pochta xizmatlarini ham bajara boshladi. Internetdagi ma'lumotlar juda ko'p, arzon va o'ta teskor bo'lib, bir tomondan ilm-fan, madaniyat va ma'naviyat sohasidagi ma'lumot va axborotlar, ikkinchi tomondan "ommaviy madaniyat"ga taalluqli bo'lgan ma'lumotlar OAV, Internet, mobil telefon, adabiyot va san'at orqali tarqatilmoqda.

Xozirgi davrda globallashuv jamiyat hayotining barcha sohalariga bevosita ta'sir ko'rsatayotgan bir sharoitda milliy ma'naviyat, milliy o'zlikni anglash, ma'naviy tiklanish, ma'naviy yuksalish jarayonlariga asosiy e'tibor qaratilmoqda.

Jamiyat hayotining ma'naviy sohasidagi modernizatsiya jarayonlari milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi, turli madaniyatlarning o'zaro bir – biriga ta'sir etib, bir-birini boyitishi, madaniyat va san'at, ilm – fan sohasidagi yangiliklar, kashfiyotlarning ma'naviy hayotimizga kirib kelishi hamda uni yanada boyitishi tarzida namoyon bo'ladi. Turli texnik, texnologik vositalarning ta'lim, fan, san'at, matbuot sohalariga kirib kelishi ham ma'naviy hayot sohasiga bevosita o'z ta'sirini ko'rsatadigan, moddiy madaniyat sohasida amalga oshirilayotgan jarayonlardir. Ma'naviy hayot sohasida amalga oshirilayotgan jarayonlar ta'lim, fan, madaniyat va san'at taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shib, jamiyatni yangi taraqqiyot bosqichiga, ma'naviy yuksalishga olib chiqadi.

Mustaqillikdan keyingi o'tgan davr mobaynida O'zbekiston mustaqilligining huquqiy me'yoriy asoslari yaratildi, asosiy qonun – Konstitutsiya qabul qilindi. Milliy davlat tizimi an'anaviy davlatchilik g'oyalari va jahon davlatchiligi ilg'or tajribalarining sintezi shaklida barpo etildi. Boshqaruvda yangi usullar qaror topdi. Mahalliy davlat hokimiyati tizimi tubdan o'zgarib, nodavlat – notijorat tashkilotlari va fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlarining vakolatlari kengaytirildi.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

O'zbekistonda amalga oshirilgan islohotlar hamda globallashuv sharoitida jamiyat hayotining turli sohalarida amalga oshirilayotgan yangilanish jarayonlari ko'rib o'tiladigan bo'lsa, eng avvalo O'zbekistonda ko'ppartiyaviylik tizimi shakllantirildi, jamiyat hayotida sog'lom demokratik jarayonlar muhiti vujudga keltirildi. Inson haq – huquqlari va erkinliklarini ta'minlashning huquqiy asoslari vujudga keltirilib, sud hokimiyati hozirgi zamon xalqaro huquq tamoyillari negizida tubdan isloh qilindi. Milliy xavfsizlik konsepsiyasi ishlab chiqilib, mamlakat

hududiy yaxlitligini va tinchligini ta'minlashga qodir bo'lgan zamonaviy qurolli kuchlar tizimi yaratildi. Shuning uchun bugungi kunda ijtimoiy hayotdagi yangilanish jarayonlari iqtisodiyotni ham, boshqarishni ham, ma'naviy hayotni ham, sud – huquq tizimini ham, mamlakat mudofaasi, qurolli kuchlarni ham qamrab olgan keng qamrovli jarayondir.

O'zbekistonda jamiyat hayotini modernizatsiya va isloh etish jarayoni bosqichma – bosqich amalga oshirilib, ijtimoiy hayotning barcha sohalarini qamrab oldi. Respublikada xususiy mulkka egalikning yangi tizimi barpo etildi. Milliy qadriyatlarni tiklash va vorislik an'alariga sadoqatli avlodni tarbiyalash konsepsiyasi ishlab chiqildi. Globallashuv sharoitida ma'naviy hayotimizga kirib kelayotgan zararli g'oyalar hamda mafkuralardan himoya qilishning muhim omili, mamlakatimizni ozod va obod jamiyatga aylantirish, Vatan ravnaqini ma'naviy ta'minlab berishga qaratilgan nazariya – milliy istiqlool g'oyasi shakllandi. Milliy istiqlool mohiyati va mustaqillik g'oyalarini anglashda buyuk shaxslar, atoqli allomalar haqidagi tarixiy haqiqat ro'yobga chiqarildi. Milliy urf – odatlar, qadriyatlar va an'analarning tiklanishi asosida yangi jamiyat qurishda ma'naviy – ma'rifiy targ'ibot va ta'lim tarbiyaning roli oshirildi. Bu sohadagi islohotlar, yangilanish va modernizatsiya jarayonlari izchil ravishda davom ettirilmoqda. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy sohalaridagi islohotlar globallashuv sharoitida fuqarolarda milliy o'zlikni anglash, milliy g'urur va iftixor tuyg'ularining yuksalishiga yordam berib, ularda mafkuraviy immunitetning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi hamda zamonaviy, demokratik, huquqiy, fuqarolik jamiyatini barpo qilishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг БМТ Бош ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқи // [http://uz24.uz/uz/politics/](http://uz24.uz/uz/politics/shavkat-) shavkat-

mirziyoyev-bmt-bosh-assambleyasining-72-sessiyasida-nutqi.

2. Ф.Турғунбоев. Меҳнат фалсафасининг долзарб муаммолари. Илмий ахборотнома, №4 2014. Андижон. Б. 112.
3. К.А.Юнусов. Бегоналашув ва таназзул ҳамда ижтимоий оқибатлар. Маърузалар матни. Андижон – 2013. Б. 187.
4. Х.П.Тўхтаев. Ахборотлашган жамиятда инсон бегоналашувининг мазмун – моҳияти. Жамият информатизациясининг замонавий муаммолари – халқаро конференция тўплами. Тошкент, 2020. Б. 199.
5. Tolliboyev D., Burkhanova M. TECHNOLOGIZED INFORMATION SPACE OF MODERN SOCIETY //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 3. – С. 48-52.
6. Tolliboyev D., Norboeva K. SCIENCE AND EDUCATION AND DIGITAL ECONOMY. Science technology&Digital Finance, 1 (3), 64-67. – 2023.
7. Tolliboyev D., Dilnura A. DIGITALIZATION OF THE EDUCATIONAL SYSTEM: QUANTIFIABILITY VS QUALITATIVENESS. Science technology&Digital Finance, 1 (3), 58-63. – 2023.
8. Kamolov D. ETHICS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: EXPLORING THE MORAL AND SOCIAL IMPLICATIONS OF AI IN CONTEMPORARY SOCIETY //SPAST Abstracts. – 2023. – Т. 2. – №. 02.
9. Tolliboyev D. MAMLAKATIMIZDA YOSH OTA-ONALARNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK BILIMLARINI OSHIRISHNING DOLZARBLIGI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 38-41.
10. Spanov M., Kamolov D. MODERN PROBLEMS AND SOLUTIONS OF DEMOCRACY AND MORALITY IN UZBEKISTAN //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 168-172.
11. Tolliboyev D. GLOBALLASHUV SHAROITIDA CHET TILLARINI O ‘QITISHDA KREATIV O ‘QITISH USULLARIDAN FOYDALANISH //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 3. – С. 33-37.
12. Kamolov D. NIZOMULMULK ASARLARIDA DAVLAT BOSHQARUVI VA YETAKCHILIKKA DOIR AXLOQIY QARASHLAR //International scientific and practical conference. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 16-19.
13. Tolliboyev D., Ergasheva C. UCHINCHI RENESSANS POYDEVORINI BARPO ETISHDA MA’NAVIYATNING ROLI VA AHAMIYATI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 3. – С. 68-72.
14. Khudoyarov R., Kamolov D., Azamatov B. ECONOMIC GROWTH, BUSINESS CIRCULATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT //Science technology&Digital finance. – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 21-24.
15. Kamolov D. GLOBALIZATION PHENOMENON AND GLOBALISM //Journal of Contemporary World Studies. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 4-9.
16. Kamolov D., Ismoilova D. RAQAMLASHTIRISHNING O ‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA’SIRI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 301-306.
17. Tolliboyev D., Xudaynazarova S. OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA FANLARNI O ‘QITISHDA RAQAMLI BILIMLAR VA AXBOROT-TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 406-410.
18. Tolliboyev D., Yaxshiboyev J. TA’LIM VOSITALARI VA UNDA DARSLIKNING O ‘RNI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 415-419.